DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS,

Exhibens

VERAM SITIS NATURALIS HISTORIAM.

QUAM,

ANNUENTE DEO TER OPT. MAX.

Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,

D. GUILIELMI JACOBI 's GRAVESANDE, A.L.M. PHIL. ET J.U.DOCT. R.S.L.SOCII, ASTRONOMIÆ ET MATHESEOS PROFESSORIS ORDINARII;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI *Consensu*, *& Nobilissimæ* FACULTATIS MEDICÆ *Decreto*,

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis ritè ac legitimè consequendis,

Publico ac solemni Eruditorum Examini subjicit

GUILIELMUS CRAMERUS, Schiffenburgo-Borussus.

Ad diem I. *Octobris* 1723, *tempore locoque solitis.*

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud CONRADUM WISHOFF. 1723.

ILLUSTRISSIMIS & EXCELLENTISSIMIS DOMINIS,

DOMINO

LUDOVICO AB OSTAU,

AUGUSTO BORUSSIÆ REGI A CONSILIIS STATUS INTIMIS, SUPREMO REGNI CANCELLARIO, SUMMI APPELLATIONUM JUDICII, COLLEGIIQUE COMMERCIORUM PRÆSIDI, ET RERUM FEUDALIUM DIRECTORI DOMINO TERRARUM LABLACK, KIESITTEN, RELIQUA;

UT ET

DOMINO

ALBERTO ERNESTO COMITI DE SCHLIEBEN,

S.R.M. IN BORUSSIA JUDICII AULICI PRÆSIDI, DISTRICTUS GERDAVIENSIS ET NORDENBURGENSIS PRÆFECTO HEREDITARIO, DOMINO TERRARUM KLINGBECK, MORREN, RELIQUA;

MÆCENATIBUS SUIS GRATIOSISSIMIS,

Dissertationem hanc Inauguralem, devotissima animi submissione, consecrare voluit

GUILIELMUS CRAMERUS.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS,

Exhibens

VERAM SITIS NATURALIS HISTORIAM.

Vita & Sanitas, quæ vita perfecta, cum in continua actione & reactione partium C. H. consistant, statum perfectionis semel adquisitum, ex sua conditione, diu conservare & continuare nequeunt; mixtum enim illud corporeum, utpote mutabile, destructibile & corruptibile, ob actum illum perpetuum a se mutuo separatur, attenuatur, propellitur, eliminatur. Et nisi nova resarciens deperditi materies accederet, brevi totum compositum ad actiones C. H. proprias peragendas inhabile redderetur, imo totus vitæ cursus plane cessaret. Ne vero bina hæcce lustro terminentur, & vitæ finis cum ejus initio simul adsit, requiritur, ut C. H. ea concilietur conditio, qua tantum & tale corpori de novo semper suppeditetur, quantum & quale actu vitæ & sanitatis consumitur, sicque perpetua & continuata fiat nutritio. Quam aliter obtinere non possumus, nisi per novam alimentorum assumtionem. Hæc ut justo ordine & legitimo tempore perficiatur, nec necesse sit omne vitæ tempus soli alimentorum ingurgitationi impendere, verum & aliis actionibus exercendis vacare queamus, cum non vivamus ut edamus, sed edamus ut vivamus, provida Natura peculiares quasdam sensationum species nobis

indidit, quibus ad restaurandum & reficiendum id, quod effectu circulationis sanguinis & humorum absumtum est, impellimur & admonemur, omnibus enim vis ea, quæ desunt, appetendi inest.

Discrepant tamen & differunt bini hi perceptionum modi, ut unus appetitum Ciborum, alter Potuum indicet. Prior vocatur Fames, posterior Sitis. De ultima appetitus specie verba quædam facere, in animum induxi, cum de prima disserendi occasionem jam nactus sim, dum Vir in arte medica *Celeberrimus*, CHRISTIANUS LUDOVICUS CHARISIUS, Fautor ac Præceptor meus olim ut fidelissimus, ita a me semper venerandus, Pro Loco Professionis Ordinario Medicæ, Regia in Academia Borussorum, Albertina dicta, Dissertationem solemnem de *Bulimo* conscriptam, publice e Cathedra, me respondente, ventilavit ac defendit.

Vocatur Sitis ille status C. H. qui cum desiderio liquidum quoddam humectans, plus minusve ingerendi conjunctus est. Et semper defectum quendam humoris roridi, humectantis, reficientis, vel in toto corpore, vel in partibus, quibus Sitis primario indicatur, præsupponit. Quamdiu enim liquida sufficienti in copia C. H. replent, & vi circulationis æquabiliter dispensantur, ut quælibet pars corporis humido suo necessario luxuriet, omnis Sitis perceptio deficit. Partes, quæ Sitis sedem primariam constituunt ac efformant, censentur esse & sunt: Os, Lingua, Fauces, Oesophagus & Ventriculus. Reliquæ enim ad potus desiderium inferendum nonnisi secundario concurrunt. Humidum vero, quod loca hæc allabitur, ea irrigat, lubricat & perpetuo suo affluxu madefacit, ob differentem suum ortum ac originem, diversa accepit nomina. Quod enim glandulæ conglomeratæ ductu communi excretorio adferunt, vocatur humor salivalis; illud, quod glandulæ conglobatæ ductibus brevibus eructant, humor mucosus appellatur; hoc demum, quod vasa in oris extremis abscissa & aperta exstillant, liquidi tenuioris nomine venire solet.

Sa-

Salivæ fontes plurimi ſunt, diverſis locis poſiti, numero & nomine ſequentes: 1. Glandulæ dictæ parotides ſive Stenonianæ, 2. ſubmaxillares ſive Warthonianæ, 3. ſublinguales ſive Rivinianæ vel Bartholinianæ, quibus accenſeri poteſt 4. novus ille ductus excretorius lingualis, inventus, detectus & in peculiari tractatu deſcriptus a Cl. Profeſſore Vitenbergico, *Abrahamo Vatero*. Hi liquidum quoddam tenue, pellucidum, aquoſum, facile ſpumeſcens, arterioſa fabrica elaboratum advehunt, & in oris cavum deponunt.

Officina liquidi tenuioris exhalantis ſunt vaſa illa minima arterioſa, humorem ſaliva tenuiorem & ſubtiliorem, non ſolum ad totum illum tractum, ab oris extremo usque ad ventriculum extenſum, ſed omne fere cavum partium C. H. oſculis patulis & hiantibus adportantia. Qui exiſtentiæ hujus liquidi demonſtrationem exigit, ille apicem linguæ, vel buccæ interioris ſuperficiei partem linteo quodam ſicco, rorido illo humore obtegente privet, eumque abſtergat, & non ſine admiratione ante ſpeculum ſtans obſervabit, brevi temporis ſpatio, ex punctis inumerabilibus liquidum quoddam de novo propullulare, exſilire, ſuperficiemque obducere. Quique curioſus apparatum vaſorum partes has occupantem ſpectare, adeat Muſea Celeberrimorum Anatomicorum, curioſis, nitidiſſima manu, ope nobiliſſimæ artis injectoriæ hodie detectæ, confectis præparationibus partium C. H. repleta ac exſtructa, & ſumma animi delectatione contemplabitur mirabilem illam fabricam, qua partes noſtri corporis conſtructæ ſunt, dum illæ, quæ roridæ humectationis opus habent, tanta copia vaſorum advehentium excellunt, ut non probabile, ingentem illum numerum, ſoli advectioni materiæ nutrientis inſervire, ſed ad alium adhuc uſum, in C. H. praeſtandum, deſtinatum eſſe. Imo, quod hujus rei veritatem majori pondere confirmat, & omne dubitationis punctum tollit, illud eſt: quod materia ceracea in arterias, non magna adhibita vi, continuato ac repetito opere adacta, extra villos partium, punctulis minimis, exiguis, numero infinitis, ubique prominere ac exſtare obſervetur, hocque labore

bore totum cavum, ad quod vafcula illa minima terminantur, præprimis in inteftinis, materia ceracea extravafante repleri poffe, capta hac de re experimenta probant. Quamplura ejusmodi præparata & quidem elegantiffima, ab *Anatomico* Celeberrima hac in Academia *Clariffimo* ac *Exercitatiffimo*, BERNHARDO SIEGFRIEDO ALBINO, Praeceptore meo ad urnam usque colendo, in Collegiis privatis ac publicis, Auditoribus fuis frequentiffimis exhibita ac demonftrata, videre ac perluftrare mihi licuit.

Muci laboratorium a linguæ radice incipit, & defcendendo ulterius pergit, in cavo enim oris, & circa apicem linguæ, mucofi hujus humoris fecretionem factam effe, obfervatum non eft; fpiffior paulo, tenacior & craffior, humoribus prioribus conftitutus effe videtur, hujufmodi etenim naturæ humor vias perfectius lubricare, & diutius politas confervare poteft, quam liquidum aquofioris conftitutionis; non tamen primo momento fuæ fecretionis hanc fpiffitudinem obtinuit, verum in folliculis collectus & ftagnans, eam fibi comparavit ac adquifivit, qui tandem per emiffarium peculiare foras ejicitur & eliminatur. Glandulis hifce ac folliculis tota radix Linguæ copiofe referta eft. Palatum anterius immobile pro parte, & totum pofterius mobile, velum palatinum dictum, notante *Cl. Schneidero*, in operofiffimo opere de Catarrho, foraminulis exiguis, copiofis, innumeris perforata ac pertufa reperiuntur. Uvula, cum nihil aliud fit, quam corpus pyramidale, ex duplicatura membranæ palatinæ mobilis & mufculo azygo conftans, ob fimilem quam habet cum præcedentibus ftructuram, fimilem quoque humorem ut præparet, nihil eft quod huic obftare videtur. Tonfillæ convoluta membrana veli palatini penduli videntur effe, in medio fui corporis finus majores habentes, qui ex finubus minoribus, & ofculis minimis humorem quendam glutinofum recipiunt, colligunt & ad faucium cava demandant. Laryngis partem fupremam qui confiderat, undique folliculis plurimis eam obfeffam effe inveniet, & facile hujus prolixiori recenfioni ac pertractationi fuperfedere potero,

fi

si labori meo Adversar. Anat. *Cl.* MORGAGNI lectionem substituam. Ordo postulat, ut ad inspectionem Pharyngis & Oesophagi me accingam, in eo bina hæc conveniunt, quod receptaculis mucosis ubertim obsitæ sint, quæ pro lubricando ac obliniendo, glutinosam quandam materiem evomunt & adjiciunt, in eo discrepant, quod prior sit tubus dimidiatus, posterior integer, quique succum lubricum, fabrica glandularum oesophagearum Vesalii confectum, excipit. Ventriculus tandem, tanta abundat numerositate glandularum, ut commode pro unica quasi glandula haberi possit; nec rei hujus gnarus, ingentis copiæ humorum, qua ventriculus perpetuo scatere ac perfundi cernitur, magis admirator existet.

Hæc fuere, quæ de diversis istis depromtoriis ac colatoriis liquidorum, totum tractum supra descriptum allabentium fari, doctrinæ ac materiæ pertractandi ratio & necessitas expostulabant; pleniorem tamen, accuratiorem, ac diffusiorem descriptionem & delineationem horum organorum fabricæ, structuræ, situs, connexionis, ac usus tradere & exhibere, nec chartæ angustia permittit, nec instituti conditio requirit. Sufficit scire ac nosse fontes, officinas, ac laboratoria, unde cumulus ille humorum elaborari, depromi ac exsilire possit, qui debite præsens Sitis sensum tollit, contrario modo se habens desiderium potus inducit. Cujus ortus duplex agnoscere potest fundamentum, & a causis mere naturalibus, vitam & sanitatem efficientibus ac concomitantibus excitari, & a præternaturalibus C. H. infestantibus produci. Hinc omnis Sitis, quocunque demum modo suborta & in conspectum veniens, vel effectus quidam erit sanitatis, vel morbi cujusdam productum. Prioris analysin in præsenti evolvam, & hujus historicam enarrationem exponam.

Qui ea aptitudine gaudet, actiones homini competentes exacte perficiendi, sanus appellatur, quæ dependet a libero & æquali sanguinis ac humorum motu per corporis minima. Et quamdiu hæc ordinata, proportionata, perpetua, non interrupta actuositas præsens est, tamdiu sanitas perfecta, &

vita summa C. H. occupant. Ita ut ad explicationem horum nil magis requiratur, quam nosse influxum requisitum fluidorum in solida, & similem repulsum solidorum in fluida, inde enim fluunt & intelliguntur omnes effectus vitæ & sanitatis. Nec opus refugere ad Calidum innatum Veterum, horumque Humidum radicale, prius enim perfriguit, alterum absumtum jam est; vel ad Flammulam vitalem, utpote sufficienter extinctam; nec ad Archæum, nam principatui suo jam valedixit; neque ad Fermentationes, Effervescentias, Ebullitiones, cum & hæc diu jam deferbuerunt; imo ad nullos alios ingenii lusus, veritas enim rerum jam patet. Mutui ergo commercii partium C. H. notitia, totum arcanum hujus doctrinæ revelat ac patefacit. Machina hinc nostra vitalis & sana, quæ nunquam otiosa, sed semper actuosa est, perpetuo vicissitudines & alterationes parit; ita ut duo momenta simul indicari nequeant, in quibus partes nostri corporis eundem occupant locum, sed ob motum illum continuatum, status rerum semper mutatur, mixtiones, conjunctiones ac separationes assiduo fiunt ac instituuntur. Hinc *Seneca* mutationis hujus statum perpendens, optime Epistola 28 scribit: *Nemo nostrum idem est in senectute, qui fuit juvenis, nemo mane, qui pridie, corpora nostra rapiuntur fluminum more, quidquid vides currit cum tempore, nihil ex his quæ videmus manet, ego ipse dum loquor ista, ipse mutatus sum.*

Accipit sub hac lege & ordine quodlibet vas suum liquidum, & quodlibet punctum nostri corporis humore quodam impletur, lubricatur, & rore madido reficitur. Tot enim dantur diversæ species humorum, quot vasa diversi ordinis in corpore reperiuntur. Humores sic intra vasa coerciti demandantur vario horum cursu, & repetita impressione, pulsu cordis, motus novi affluentis liquidi, ad omnia loca C. H. & ibidem vel partes quædam pro nutritione apponuntur, vel ad primum fontem, cor nempe, iterum revehuntur, vel ad cava quædam sive receptacula deponuntur, vel extra corpus eliminantur. Hinc puto vitæ & sanitatis fundamentum ex dictis jam patere, quodque in nulla alia re ponendum, quam in perenni

perenni ac jugi ſuccorum, & principaliter ſanguinis circulari motione debita & æquali; tamdiu enim viva adhuc pars dicitur, quamdiu ſanguinis circulatio per illam adhuc ſalva ac libera eſt. Et cum effectus circulationis quoque noti ac expoſiti ſint, clare conſtabit, conditionem humorum noſtri corporis, quoad quan- & qualitatem ſemel poſitam, eandem permanere non poſſe, niſi novum accedat alimentum, quod & aptam materiem pro nutritione, & conveniens, ſufficienſque vehiculum pro dilutione & promtiori circulatione omnium humorum præbeat.

Si aſſumta ciborum moles in primis viis C. H. ad illum fluiditatis gradum redigatur, ut elaborata ſubtiliſſima chyli pars, oſcula minima vaſorum lacteorum, in cavum inteſtinorum hiantia intrare, ea pervadere, ad maſſam ſanguineam pervenire, ac quævis vaſcula percurrere poſſit; & præterea liquidum quoddam refocillans, tenue, ſubtile, maximeque dilutum, ad vaſa bibula, reſorbentia, intra os, fauces, oeſophagum &c. patentia demandetur; momento citius materies quædam ingeſtorum cum humoribus noſtri corporis permiſcetur, ejus momentanea refectio acceleratur, ſubitaneum ipſi adfertur auxilium, & ſufficiens toti corpori ſuggeritur nutritionis materies. Solida tamen, compacta, minus mobilia ingeſta, ſua vi ac indole ſtatum hunc definitum attingere nequeunt, hinc nec effectum memoratum præſtare, niſi certa liquidorum quantitas ipſis adjungatur; ut proinde ad debitam hominis vitæ prorogationem, ſuſtentationem, & exactam ſanitatis conſervationem abſolute requiratur, aſſumtis cibis juſtam affundere potus copiam; & totum actum diſtributionis chyli, acceſſu vehiculi tenuis, ſubtilis, aquoſi in C. H. facilius, commodius ac citius peragi, & ratio dictitat, & experientia confirmat. Huic noſtræ ſententiæ *Hippocrates* adſtipulari videtur, dum *Sect.* II. *Aphor.* 11. pronunciat: *Facilius eſſe potu quam cibo refici.* Et *Libro de Alim. Facult.* dicit: *Qui celeri alimenti appoſitione egent, humidum ipſis optimum colligendis viribus remedium.* Sed liquida hæc corpori ſuppe-

ditata, ob perpetuam ſequeſtrationem, ſecretionem, ac ſeceſſum, ex vaſis majoribus ad minora, ex his ad receptacula, vel ambitum externum partium C. H. copia imminuuntur, & ſenſim deficere incipiunt, ut eadem humorum quantitas in corpore ſemper retineri, ac conſervari non poſſit. Cum enim univerſa oeconomia vitalis ejuſque conſervatio, motu progreſſivo humorum per circulum, & ejus effectu variis motibus mixtionis, ſecretionis & excretionis ſuſtententur, & impoſſibile ſit, ut nativa ſanguinis mixtio & κρᾶσις ſalva & a corruptione immunis perſiſtere poſſit, niſi variæ particulæ, huic mixturæ incongruæ & infenſæ, continuo diverſa ſub forma, per innumera colatoria ſequeſtrentur & eliminentur. Hi actus vero, cum & in liquidis, & cum liquidis perficiantur ac abſolvantur, facile ex rerum circumſtantiis colligi ac concludi poterit, e corpore aliquid quoque ſecedere, quod ſui reſtitutionem expoſcit. Sic v. gr. per ἄδηλον διαπνοὴν totum corpus ventilatur; ad litus glandularum ſubcutanearum continuo atomi roridæ appellunt; ſordes deſpumantur, ad exitum quisquiliæ amandantur, ſalia educuntur, ſerum recrementitium ejicitur. Sed quis ſimul non videt, vehiculum copioſum hic requiri, ut heterogenea illa foras exportari, & debitus ſeceſſus ab humoribus humanis fieri poſſint; verum eo ipſo, liquidum illud corpori alias utile, ſimul avolat & C. H. humido neceſſario privatur. Ut breviſſimam quandam & aliqualem hujus ſequeſtrationis & ſecretionis negotii adumbrationem exhibeam & annectam, ad ſequentia attendere neceſſe erit: arteriæ ſanguiferæ noſtri corporis majores, omni tempore humore vitali repletæ ſunt, qui quoad materiem, omnia liquida in ſequentibus ſpeciebus vaſorum ſeparatim ac ſpeciatim exiſtentia continet, hic, vita præſente & nixu ac renixu perpetuo facto, devolvitur per omnes a trunco ortos & dependentes ramos majores & minores, usque dum accedat vas quoddam laterale, cujus prima apertura minor, quam ut liquidum primo ordini vaſorum proprium capere, illudque intra canalis ſui cavum continere poſſit; verum excluſis his globulis, recipit humorem ex primo va-

ſo-

ſorum genere, in omni puncto ſuo diametro correſpondentem. Et hic ſeceſſus modus partis liquidioris, tenuioris ac ſubtilioris, a ſolidiori, compactiori ac craſſiori, vocatur actus ſecretionis. Idem ordo, eadem lex, omneſque conditiones recenſitæ obſervantur quoque, dum liquida ad vaſa tertii & reliquorum generum deſcendunt, propelluntur, eaque intrant. Qui his differentem ac diverſam vaſorum terminationem p. 6. deſcriptam adjungit, generalem omnium ſecretionum hiſtoriam habebit, ſequenſque ſponte fluens corollarium exinde deducet: arterias majores, circulo humorum continuato, liquidiori ſua parte ſenſim privari, reliquum compactius denſiuſque fieri, & majorem vim in vaſa impellendi adquirere. Diſſipatio ſic humidi aqueo-ſeroſi, ſtante vita, ex neceſſaria quadam legum conſequentia, omni momento in C. H. contingit, nec ſalva remanente vita remorari debet, quæ vero appetitus ſecundæ ſpeciei perceptionem in nobis parere, ejuſque cauſa effectrix evadere poteſt. Sic ſumma neceſſitas liquidum quoddam humectans in ſtatu naturali aſſumendi, & ingens utilitas ex eo in C. H. redundans jam innoteſcunt. Quare, ut apto tempore partium aqueo-ſeroſarum ſeceſſus, vi vitæ & ſanitatis inſtitutus reſarciatur, nec corpori ob defectum liquidorum detrimentum quoddam accedat, talis inducitur corporis mutatio, quæ, ob imminutum appulſum humorum tenuium ad partes Siti exprimendæ dicatas, appetitum potum capiendi procreat. Hanc ergo appetentiam modo deſcripto ortam, juſtis incluſam cancellis, in C. H. permanentem, nec ullam ex ſuo genio actionum læſionem creantem, Sitim naturalem appellamus.

Præmiſſa hucusque cognitionem haud levem, ad Sitis naturalis veram geneſin intelligendam, jam dabunt, & quilibet ex prælibata doctrina, ad ideam quandam de ea ſibi formandam, multa deſumere poterit; operæ tamen pretium erit, hujus cauſas ſingulatim adhuc enucleare, & effectum productum paulo penitius inquirere. Omnes mutationes in C. H. naturali ac ſana conſtitutione prædito obvenientes,

a vario ac diverſo motu functionum triplici claſſe comprehenſarum fluunt, ad quem redigi, & a quo ut cauſa dependentes derivari poſſunt. Sitis, cum ſingularis ſit quædam perceptio, (nam percipere nihil aliud eſt, quam intelligere ſe affici) deficientium humorum irrigantium, ad loca debita non appulſorum, & deſiderium quoddam, novo aſſumto liquido humectante, eam corrigendi ac debite placandi, ſpecialem hunc in C. H. enatum ſenſum, claſſi actionum animalium annumeramus. Quod vero Sitis naturalis originem attinet, ut ea recte & accurate intelligatur, illarum actionum vis ac potentia conſideranda ſunt, quæ ſuo exercitio, humores ſeroſo-tenues ſic diſſipare, disjicere, difflare ac abſumere poſſunt, ut ob receſſum humorum e C. H. vaſa advehentia, excretoria & exhalantia organorum p. 2. recenſitorum, eum exſiccationis gradum, quem appetitus bibendi ſequitur, experiantur. Quo juſto ordine procedamus, huncce noſtrum laborem ordiemur a contemplatione actuum vitalium, quorum perfunctionem, vitæ & ſanitatis tempore factam, æque ac aliorum ea mutata corporis conditio Siti conjuncta comitari poteſt.

Actio vitalis ſanguinem e cordis thalamis ejectum, ad omnes partes corporis humani per ſuas arterias advehit, ab his ad primum fontem, cor ſcil. per venas iterum revehit, ſic quælibet pars corporis vitalitate ſuperfunditur, & a corruptione præſervatur, non enim conceditur ſanguini ulla quies, ſed perenni ac continuo curſu vaſorum mæandros permanare debet. Exſerendo vim ſuam vitalem per univerſum corpus, reliquas corporis actiones ſimul vigere, ſuaſque operationes læte abſolvere facit; hinc naturales, organorum ac viſcerum ope, materiam receptam præparant, mutant, humoribus humanis magis magiſque aſſimilant, pro nutritione & quolibet vaſe noſtri corporis aptum ac convenientem humorem conficiunt, inutile ab utili ſecernunt, omnes partes ſic in ſuo vigore retinent, ut actiones quoque animales, quarum inſtrumenta imperio animæ ſubjecta, juxta ſingularem ſuam fabricam & ſtructuram, ad nutum mentis exerceri

ceri ac peragi possint. Quod si jam sanguis per arterias non affluеret ad partes, & per venas iterum reflueret, hæ vita destitutæ, ob absentiam motoris primarii, omni activitate, agilitate ac usu privarentur ac orbarentur, omne enim robur actuum posteriorum a prioris vigore dependet.

Hujus ergo actionis motu in C. H. vigente, sanguis vi actionum vitalium & naturalium elaboratus, pleno rivo per arterias sui ordinis ad quævis puncta partium nostri corporis pellitur, & ipsis vitam largitur; in suo vero itinere fluidissimum, hactenus toti massæ advectæ admixtum amittit ac deperdit, pulsu enim vasorum continuo repetito, vasis secundi generis liquidum subtile, tenue imprimit, ac, impressione reiterata noviter affluentis liquidi, quævis vascula, cujuscunque generis liquore instaurante implet ac reficit, quo horum lubricitas, flexilitas, agilitas ac restauratio conservantur, exarescentia, immobilitas ac destructio præcaventur. Sic vita in corpore bene se habente, necessariæ mixtiones separationes, secretiones, restitutiones absumtorum, refocillationes, secessus, expulsiones ac excretiones perpetuo quidem contingunt, quæ vero simul causæ existunt, ut humor ille vitalis, pro sustentandis his actibus omnem materiem suppeditans, eandem temperiem retinere non possit, nam, uti dictum, quovis momento magna demulcentis ac liquidissimi seri pars a sanguine in arteriis contento secedit ac adimitur, quæ vel in nutrimentum partium cedit, vel foras ejicitur, vel per venas lymphaticas reducitur, ac cordi denuo redditur. Quare ad optimam temperiem conservandam & blandus chylus recens, & nova lympha diluens accedere debent. Quod si in C. H. actionis vitalis perplacida est exercitatio, ita ut nec naturalium, nec animalium ille actuum gradus, qui humida nimis cito dispergere ac removere, non tamen eodem temporis circulo deperditam materiem restituere potest, inducatur, partium sub hocce stadio, viribus vitæ & sanitatis absumtarum defectus, Famis non Sitis sensu suborto manifestatur, citius enim ventriculus depletur & evacuatur, quam ea humorum aqueo-serosorum jactura contingat, quæ posterioris

ris

ris ideam excitare poteſt. Ubi vero ſanguinis circulus in ſuis vaſis augetur, arteriarum pulſus vigoratur, caloris gradus increſcit, ſanitas quidem, ſi juſtos non transſcendant limites, in corpore remanere poteſt, interim major fit partium ſeroſarum ad vaſa lateralia propulſio, harum projectio ac tranſportatio ad ambitum externum corporis, tanquam loca laxata & minus reſiſtentia; hinc liquidorum tenuium deprædatio ac ſeceſſus intenduntur, vaſcula humores humectantes, lubricantes, reficientes extrema partium C. H. vehentia, deplentur, rorida illa exhalatione deſtituuntur, horum latera, antea ab axi ſui cavi diſtracta ac diſtenta, concidunt ac collabuntur, quae mutata rerum conditio, ſimulac partes p. 2. delineatas occupat, ille ſtatus C. H. apparet, qui inopiam liquidi humectantis indicat, & mentem de novo ingerendo humido cogitare neceſſitat.

Ad liquidi vitalis motus continuationem, reciproca aëris in- & exſpiratio ſumme neceſſaria eſt, nec ſine illa in C. H. ſubſiſtere poteſt; hac accelerata, motus ſanguinis in corpore ſimul augetur, hinc omnia phœnomena paulo ante indicata, ex hac ut cauſa quadam occaſionali, provenire & in conſpectum prodire queunt. Sed præterea, ob fluidi aërei per cava oris & faucium celerem trajectum, liquidum hic loci exhalans, & ſuperficiem partium tegens, in auram elevatur, aufertur, disjicitur, præprimis ſi aperto ore actus reſpiratorius inſtituatur; quo fit, ut humidis madefacientibus diſſipatis, vaſcula rorifera exareſcant ac exſiccentur, ſicque cupiditas bibendi inferatur. Sæpiſſime evenit, ut corpora optime ſana ſomno expergefacta, aridas ſe habere fauces perſentiant, quæ ſuos natales non aliunde, niſi a cauſa expoſita derivant; vix tamen opus liquidum adventitium his affundere, ſed ſufficit, vaſcula rore madefaciente plena ac repleta paululum comprimere, ut oſcula ultima extrema quoque irrigentur, & liquido quodam obtegantur.

His perſpectis, progreſſum facio illarum actionum naturalium vim conſiderandi, quæ Sitim ut effectum quendam parere ac producere poſſunt. Urgente fame, corpus noſtrum diſponi-

nimus ad quærendum ac ingerendum victum necessarium, quo invento, eum manibus arripimus ac cavo oris intrudimus, qui, si paulo solidioris ac tenacioris naturæ, ante deglutitionem divisionem, attenuationem, & humidi cujusdam miscelam exposcit, ut ejus pars tenuissima ac liquidissima, in canaliculis minimis inclusa, retenta & asservata resolutione, expressione, extractione elaborari, elici ac obtineri possit; cum hujus saltem portiuncula, a vasis lacteis & absorbentibus capi, per ea ad fontem generalem omnium humorum deferri, & in succum laudabilem, toti corpori utilem, converti queat. A dentibus hinc prehensus discinditur ac conteritur; palato osseo applicatus comminutionis plenioris exactiorem gradum obtinet, & ad læviorem ac planiorem superficiem redigitur. Hicce vero operationis actus, absque motu contractorio ac relaxatorio partium hæc organa moventium, in actum duci, perfici ac absolvi nequit, quem statim subsequitur uberior humorum provocatio, proventus & affluxus, ob factam eliquationem ac emulsionem, compressu partium cavum oris & faucium componentium. Bolus jam prioris conditionis ingestus, ob siccitatis indolem, quam præ se fert, liquida illa in ore volutantia avide imbibit, interstitia suarum partium replet, & abundanter inebriat, ut ad deliquationem & dissolutionem, in partibus intimis minutissimis jamjam inclinet; quo postmodum totum digestionis negotium, in primis viis alacrius, promtius ac perfectius peragitur, & ad finem perducitur: uti contra, maxima remora & grave impedimentum injicitur, si præparatio hæc ciborum negligatur, ad eam parum vel nihil attendatur, sed heluonum more, absque prævia manducatione, boli integri deglutiantur; plurimis enim malis producendis, ob cruditatem, tenacitatem & denegatam humorum assimilationem, porta panditur, viaque sternitur. Ut veri-Arabum verbium sit: illum animam suam odisse, qui manducationis actum negligit; & tritum illud Medicorum axioma: decem bolos bene masticatos minus nocere, quam unum non masticatum, veroverius esse reperiatur. Verum quo major fide-

lia, longiorque mora operi huic tam arduo, totique corpori maxime proficuo impenduntur; cibi ingesti rarioris texturæ, vel saponaceæ magis naturæ sunt, eo humorum ex osculis foraminulisque parvulis, hic loci se exonerantibus expulsorum, major absumtio, profundiorque abstersio contingunt & inducuntur. Massula ciborum in oris officina hoc modo subacta promovetur ex ea per glabram, politam, madidamque viam faucium, oesophagi, ad commune alimentorum receptaculum; quam transiens & præterlabens, pro faciliori descensu, de humore partes has obsidente & lubricante, copiam quandam secum rapit, & regionem hanc humidis suis depauperat. Hinc evenit, ut vascula exhalantia, & ductus excretorii partium nunc memoratarum, liquidis suis destituantur, & pro maxima parte orbentur, ob deficientem appulsum humorum ad vasa minima, horum repletio ac distensio cessant, latera vasorum, spontanea fibrarum contractione, ad axin sui cavi inclinant ac vergunt, ultima ora ob penuriam partium roridarum madefacientium, superficiem quandam asperam, minus flexilem, & paululum inæqualem contrahunt ac adquirunt; hinc Natura ad assumendum & affundendum potum sollicitatur & incitatur, ut tota oris, faucium & Oesophagi superficies, allabente humido reficiatur, novo madore obtegatur, vasa collapsa erigantur, & ad nova liquida depromenda, iterum adaptentur ac disponantur; quo adhibito legitimo tempore auxilio, Siti optime succurritur, nec ulla actio in corpore exinde vitiatur. Vix tamen unico ac primo potus haustu ita sedari potest, ut status modo descriptus, qui Sitis ideam in mente imprimit, suum recursum non repetat, cibi enim ingesti, & in ventriculum delapsi, notabilem liquidorum copiam, ad perfectum gradum dissolutionis, dilutionis ac fluiditatis obtinendum requirunt, ut commode per vasa corporis circulare, & facile nostris humoribus assimilari possint; hinc humida ex superiore tractu cum ventriculo connexo, ad delapsum & descensum invitantur, ad ventriculum rapiuntur, a contentis absorbentur, ac cum iis permiscentur. Præterea

humo-

humores ventriculo proprii, ad ejus cavum advecti, & ibidem secreti, ab ingestorum mole simul auferuntur ac absterguntur, vascula liquida hæc eructantia eam perpetiuntur mutationem, quæ Sitis ideam progignere, & appetitum potus renovare potest, ut necessitate quadam premamur, liquidum quoddam humectans corpori porrigere.

Solis liquidis vesci velle, ut Sitis sensus a corpore averteretur, vera, congrua ac optima via non est, qua Natura actionum suarum constantiam ac firmitatem recuperare ac conservare possit; nam corpora robusta, & sub laboris exercitatione, commotione corporis peragenda versantia, talia ingesta, robore viscerum nimis cito distribuunt ac dissipant, ut cogantur omni fere hora prandium de novo repetere ac reassumere. Horum vero continuato usu, corpora periculo exponuntur, & in metum incurrunt, ne corpori hydropica superveniat constitutio. Quare Naturæ melius prospicitur, si proportio inter solidiora & liquida, id est, cibum & potum servetur, quam si ultima hæc solum adhibeantur. Cibis ergo assumendis etiam crassioris texturæ, cum homo commode carere non possit, hi quamdiu peregrinam quandam temperiem in corpus non invehunt, vel inducendo nimiam siccitatem, vel stimulum partibus infixum relinquendo, vel motum humorum valde exagitando, vel nimium calorem producenndo; sed placide & tranquille C. H. pervadunt, Sitis horum assumtionem sequens, quamque nemo effugere potest, merito naturalis titulo insignitur.

Alimenta in ventriculo bene resoluta, & adventu liquidi sufficientis, in optimam chymi formam transmutata, ad intestinorum canalem deventa, accessione bilis, succi pancreatici, liquidi ex patulis tubulis vasculorum arteriosorum depositi, seri intestinalium glandularum, magis resolvuntur, attenuantur, dividuntur, atque ad unionem cum massa sanguinea disponuntur. Sic chylosæ partes cum lymphaticis unitæ, accedente motu peristaltico, a parte irresolubili separatæ, ad vasa chylifera & bibula urgentur ac propelluntur. Hujus quidem actionis vi, tanta liquidorum cavis his affu-

sorum absterfio non fit, ut desiderium potus in nobis renascatur, attamen cum ob novam reparationem absumtorum, de universa massa humorum, pars quædam seri diluentis detrahatur, & ad tractum intestinalem demandetur, causa concurrens & adjuvans Sitis genesin procreandi fieri potest, si actiones subitaneam difflationem liquidi serosi accelerantes, simul corpori applicentur & adjungantur. Transfertur tandem chylus ad sanguinem, cujus motu circulari subigitur & ipsi assimilatur, sic pro refectione omnium humorum, materies quamvis aliter specificanda præsto est, secretiones humorum laudabilium contingunt, partium superfluarum pariter ac excrementitiarum separationes, remotiones ac excretiones, per colatoria corporis numerosa celebrantur, ut vitalitas & sanitas in corpore conserventur. Ne illarum expurgationum humorum, in sensus incurrentium meminerim, sed Sanctorianam modo perspirationem, omnes has simul unitas longe superantem, in medium adducam, quæ unico die ad tres & semilibras adscendere, & spatio unius noctis, ultra XL. uncias evacuari solet. Quo apparet, naturalibus istis evacuationibus, liquida notabili quantitate quotidie e corpore eliminari, quoad molem imminui, & brevi C. H. liquidis necessariis privari posse. Nec quispiam hodie magis negare poterit, dari continuam, durante vita, per habitum evacuationem, cum non modo ex integumentorum corporis alteratione id colligere possit, sed manifeste quoque observare, manum corpori polito admotam, dem humore quodam imbuere, & animalia, hyemali præsertim tempore, veluti fumare; ut Hippocrates suo jam tempore corpus nostrum perspirabile agnoverit. Quomodo, sub quo gradu suæ actionis, quibus de causis, actus hi secretorii & excretorii, potus concupiscentiam in C. H. colligere possint, p. 12. explicatum jam est, hinc dicta repetere velle inutile foret. Vi enim motus sanitatis, in naturali statu continuo perpetuati, non solum ipsæ subtilissimæ particulæ volatiles & vitales, omni momento dissipantur, avolant, paucioresque fiunt, sed etiam simul roridæ, ex omnibus partibus extra

tra poros corporis, in perenni tranſpiratione, in-& exſpiratione abripiuntur, abducuntur & expelluntur; calor naturalis humido neceſſario, quo alias temperatur, ſpoliatus, voracior paulo evadit, & niſi in tempore auxiliis & remediis aptis ipſi obviam iretur, calori frenum injiceretur, & liquidis debitis ſuccurreretur, ſanguinis accenſio, incoctio, aquoſorum major abſumtio preſſo inſequerentur pede.

Devolvor tandem ad examen ultimæ claſſis functionum animalium, unde ſimiliter Sitis idea peti ac hauriri poteſt. Muſculorum voluntariorum actiones, eo gradu motus concitatæ & exagitatæ, ut vi ſui exercitii eam humorum commotionem introducant, qua liquidorum aquoſorum ſequeſtrationes larga quadam profuſione inſtituuntur, ac extra corporis peripheriam ejiciuntur, vaſa vero rorifera requiſita copia deſpoliantur, præter alia phænomenorum producta, & Sitis apparitionem formare poſſunt. Sic labor totius corporis concuſſionem inferens, ad actum ſuum perficiendum, variorum muſculorum motum requirit, hi agentes, alternatam faciunt villorum muſcularium contractionem ac relaxationem, hinc ſanguis ad partes in motu poſitas uberius allicitur, iterumque expellitur. Affluens maſſa, ob reiteratum ac fortiorem motum ſyſtolicum ac diaſtolicum arteriarum, conquaſſatur, attenuatur, diſſolvitur, atteritur; latex aqueoſeroſus ex arteriis ſanguiferis in ſeriferas, ut harum ramos largiter impellitur, celeriter uſque ad vaſa perſpirabilia projicitur, ſic perſpiratio notabiliter intenditur, magna liquidorum tenuium, ſubtiliſſimorum copia e corpore evehitur, imo ipſa ſudoris eruptio provocatur, partiumque aquoſarum diluentium, & inſtar vehiculi reliquis inſervientium, per cutis ſpiracula ſenſibilis fit eductio. Accedit validior quidam attritus tam ſolidorum quam fluidorum ad ſe mutuo, utrorumque in ſe invicem, unde corporis augetur incaleſcentia, qua liquidiſſimorum abſumtio ac difflatio promoventur. Suſtentato jam per tempus quoddam hocce labore in C. H. horum diſperſio facile eum jacturæ gradum attingere poteſt, quo efficitur, ut reliquorum organorum vaſa ſecernentia &

exhalantia, humidis ferofis reficientibus deftituantur, ac ob horum imminutionem, debita repletio, irrigatio ac madefactio ceffent. Hæc, fi vafcula evaporantia partium p. 2. delineatarum experiantur, evitari nequit, quin ftatum hunc potus defiderium non excipiat. Adjuvatur vero Sitis provocatio quam maxime, a validiori ac citatiori aëris reciprocatione, refpiratione vocata, hic femper præfenti; aëre enim fubito in trachæam ingreffo, & per ejus bronchia ac pulmonum veficulas diffufe difperfo, incalefcit ibidem & in elatere fuo maxime augetur, eadem velocitate iterum ejecto, liquida cavitati oris circumaffufa attenuat, fubtilifat, ea, repetitis ac renovatis actibus in- & exfpiratoriis, una cum materie exfpirabili a fuperficie partium elevat, aufert ac disjicit, ut vafcula liquidis orbata in fuis extremis exfucca & arida reddantur; fanguinem per pulmonalia vafa diftributum, magna quadam vi premit, folvit, fluidiorem floridioremque ipfi conciliat faciem, expeditiori circuitui cuncta vafa corporis transfluendi accommodat, circulationi humorum, omnibusque hanc neceffario comitantibus fequelis calcar admovet ac addit. Idem dictum efto de reliquis exercitiis ac commotionibus C. H. fic fufceptis, continuatis ac profecutis, ut fub his evaporationes ac feceffus humorum fubtiliffimorum feroforum, eum terminum augmentationis adipifcantur, qui ftatum fanum non quidem turbat, fed tamen eo afficiendi modo mutat, quo humidum quoddam ingerendi expetitur ac defideratur, five in ambulatione, five curfu, equitatione, vectione, faltu, pilæ lufu, digladiatione, five alia corporis motuum fpecie confiftant. Hæ enim exercitationes ac convibrationes partium C. H. univerfam fere machinam laborare, & in omnibus mufculis fe commovere faciunt, corporis membra agitant, conquaffant & tremulo quafi motu fuccutiunt, varias efficiunt mufculorum inflexiones ac extenfiones, quorum fibræ motrices premuntur, iterumque retrofiliunt, fanguis & humores hac ratione ad promtiorem motum ac circulum invitantur, intenfius moventur, corpus plus calefieri incipit, hinc liquida e

cor-

corpore affatim excutiuntur, ad excernicula cutis deponuntur; sic vascula humidam exhalationem pro extinguenda Siti advehentia, debito ac necessario hujus humoris appulsu & influxu privantur, priorque corporis mutatio inducitur.

Præter universales has partium C. H. concussiones, unde Sitis naturalis ortus erumpi, & ut harum operationum effectus patefieri potest, & particulares dantur singularium quorundam organorum ac musculorum exercitationes, quæ sua vi, actione ac perseverantia in corpore, liquida humectantia, madefacientia ac irrigantia superficiem partium loquelæ sancitarum, & regionum oris, linguæ ac faucium obducentia præprimis absumunt, dispellunt, evehunt, ea e vasculis harum partium eliciunt, exprimunt & omni fere humido fraudant. Quotidie enim spectare licet, post longe protractas sermocinationes, vociferationes, cantationes, sæpius renovatas in- & exspirationes aëris, repetitas maxillæ inferioris ab- & adductiones &c. organa ad exercitia hæc persolvenda adhibita, non solum ineptitudinem quandam obtinere motum suum minus convenienter continuandi, verum ob difflationem etiam aquosorum sic exsiccari, ut illo desiderio, quo potus humectans, refrigerans, reficiens anxie appetitur, afficiantur. Musculi enim os, linguam & fauces circumambientes alterne moti & laxati, ex vasculis cujuscunque generis interpositis, & glandulis folliculisque sic locatis, ut horum actioni obsequi debeant, liquida largiori copia expellunt, exprimunt, emulgent, educunt; quæ ob perpetuam horum organorum commotionem ac exagitationem atteruntur, subtilisantur, in auram elevantur, & e cavo oris efflantur. Cumque singulares hæ motuum species sine adaucta respiratione contingere nequeant, ob reciprocam & crebriorem pulmonum dilatationem ac compressionem, sanguinis impulsus in cor & transitus per pulmones citatior fit, ac continuo isto allisu & attritu calor adaugetur, motusque humorum in corpore, mirum quantum, promovetur. Sic post absterfa harum partium cava a roridis ac reficientibus effluviis, totum stratum superius antea lubricum, madidum, valde mobile ac flexile,

in

in afperum, ficcum, tactui renitens, motui minus obediens mutatur, ob legum vero ordinem in oeconomia animali fe invicem fic refpicientes & excipientes, Sitis fenfus fuboritur, ac machina humana defiderio quodam potum ingerendi incenditur.

Sitis naturalis origini ftimulos quoque admovere poffunt, dum liber quidam a Siti alterum intenfe fitientem, vel potum avide ingurgitantem attentis oculis afpicit, illius conditionem, ftatum & affectionem corporis in mente fua fic revolvit, ita ponderat ac penfitat, ut ob fæpius revocatam Sitis ideam, fimilis in corpore fuo enafcatur, & ad bibendum alliciatur. Vel dum de accepto, fuavi, naturæ amico potuum quodam genere cogitatur, illud in memoriam revocatur, magnaque commoda & delectamenta ex hujus affumtione C. H. fuperventura fperantur ac exfpectantur, quid mirum, fi blanda hæc irritamenta homines, fi non femper ex neceffitate, tamen ex voluptate ad pocula trahant.

Caufæ hæ enodatæ, expofitæ ac defcriptæ, Sitis naturalis fontes ac cunabula conftituentes, fi in fua actione increfcant, plurimæ caufæ fimul concurrant, ac in C. H. eodem tempore conjunctim exiftant, majorem ac fortiorem exferent fui exercitii effectum; fubjectum fexus nobilioris, ætas adultior, temperamentnm cholericum vel fanguineum, Siti diu perferendæ minus affuetum, anni tempeftas calidior, locus, vel natura, vel arte excalefactus, corpus multis tegumentis tectum, externe calida applicata, hunc multum adjuvare, ac citius in fcenam producere poffunt.

Sitis, quacunque ex caufa orta, nunc præfens, munere fidelis ac vigilantis cuftodis fungitur, & C. H. ad liquida deperdita reparanda, & vafcula quodammodo exficcata, hinc ad promtiffimum motus exercitium fubeundem minus apta irriganda adhortatur. Ut jufta & convenienti dofi, opportuno tempore, liquidis debitis affumtis, tota Natura recreetur, humores motus effrænatos fufcipiendo ducti placentur, cibi ingefti fine ulla moleftia ac difficultate digerantur, in chymum probe mutentur, & humido fufficienti innatans e ventriculo elabatur, in chylum redacta portio vafa chy-

chylifera promte ingrediatur, & a materia fœculenta separetur, libere per omnia vasa nostri corporis distribuatur, secretiones omnium humorum expedite peragantur, omnesque usus inde evenientes accerseantur, repentina virium refectio inducatur, & aptitudo omnibus muneribus præesse C. H. concilietur. E contra, persistente per insigne temporis spatium Sitis sensu in C. H. plurima νοσήματα καὶ παθήματα ex hoc, tanquam ex Pandore pyxide prorepunt, quæ quidem a defectu ipso liquidi requisiti non generantur, cum rerum deficientium nullæ sint proprietates, & ex nihilo nil fieri possit; sed ob hujus defectum, actiones in corpore remanentes omnium productorum effectuum causæ existunt. Absque ulla enim intermissione vis vitæ suas actiones continuat, separationes ac secessus partium serosarum perpetuo instituit, ad loca minus pressa eas projicit, expressis, expulsis ac difflatis liquidis aquosis diluentibus, sanguis in densitatem majorem redigitur, omnesque humores nostri corporis incrassantur ac inspissantur, adunatis pluribus in sanguine moleculis, ejus globuli in plurimis punctis se invicem attingentes, vasa capillaria minima transire ac tranare nequeunt, hinc obstructiones ac inflammationes pariunt; ob nisum ac renisum humorum in vasa, vasorum in humores fortiorem, minima utrorumque atteruntur, solvuntur, sales & olea prius implicita evolvuntur, libere exponuntur, & in gradum exaltationis evehuntur; tandem ex recensitis effectibus, omnes morbi ac symptomata ab his, ut causis dependentia produci, & in conspectum venire possunt. Sub Sitis præsentia, & denegata debita potus portione, perit ciborum appetitus, manducationis & deglutitionis actus cessat, digestio in ventriculo retardatur, massa deglutita facile amarescit, saporem peregrinum, amarescentem, salsuginosum, nidorosum procreat, elaborationem chyli laudibilis respuit; hinc refectio, nutritio & restitutio deperditorum impediuntur quam maxime, secretiones humorum per colatoria nostri corporis, & depositiones liquidorum ad cava lubricanda destinatorum, tarde nec Naturæ convenienti modo peragun-

tur. Liberum quoque actionum animalium exercitium, enato ac remorato desiderio C. H. liquidis reficiendi tollitur, & harum expeditiones, vel motu musculorum absolvendæ, vel mentis actione perficiendæ, exquisita agilitate geri nequeunt. Hinc Platoni Tantalus, quod mento summitatem aquæ attingens Siti tamen enecetur & a labris sitiens fugientia captet flumina, jure quodam Ταλάντατος, hoc est, Miserrimus dictus est.

Ex notis causis Sitim movere potentibus, C. H. jam applicatis præsagire licet, appetitum liquidorum superventurum esse. Cujus præsentiam relatus affecti manifestat. Et cognitis iis, quæ Sitim excitarunt, hujus indoles simul cognoscitur. Ex longiori vero vel breviori mora, qua Sitis in C. H. perstitit, varietate causarum, vi & modo agendi, eventus haud difficulter prævidetur.

Cum ex tempestiva potus assumtione magnum emolumentum C. H. accedat, & haud spernenda utilitas exinde resultet, Sitis sui ablationem indicat, per id, quod ipsius contrarium, sive phrasi Hippocratica remedium est. Ab omnibus sub hocce statu versantibus, naturali instinctu liquidum quoddam humectans desideratur ac expetitur, nec melius indicatum invenitur, quod indicanti posset opponi; eas modo possideat facultates, ut effectui salutari nunc modo exposito in C. H. præstando non repugnet, sed ex cujus vero usu ille emergat ac affulgeat. Hoc quo simplicius eo melius, ceterisque palmam præripit, ac huic scopo optime inservit, & commode in usum trahitur. Omnes has desideratas ac requisitas conditiones, simplex ille potus aquæ sibi attribuit ac vendicavit, quo etiam omni Siti debitum levamen adferri, & tanquam optimo correctorio succurri potest. Vid. *Cl.* BOERHAAVII, Præceptoris mei omni pietatis cultu prosequendi *Institut. Med.* §. 1041. Veteres, qui per multas seculorum ætates solam aquam biberunt, & de multifariis istis gulæ irritamentis nondum edocti fuerunt, longæviorem, saniorem ac validiorem nostrâ, quâ potibus fermentantibus & fermentatis

ma-

magis indulgemus, vitam duxerunt; & licet post diluvium vinum a Noacho inventum esset, tamen ex sacris & profanis scriptoribus constat, in communi victu & vita aquam loco potus in usu quotidiano fuisse. Simplex enim aqua bonitatis characteribus inscripta, odore, sapore & colore destituta, levissima, cursu per flumina pura exercitata, intra corpus assumta, alimentorum dissolutionem, chyli laudabilis extractionem, ejusque cum sanguineis particulis mixtionem complete absolvit, omnibus nostri corporis humoribus vehiculum haud ineptum porrigit ac subministrat; nec aqua simplici aptius quid in tota rerum natura reperitur, quod solidas & duras partes humectare, & in continuo madore conservare possit. Cumque nullis heterogeneis particulis sit inquinata, circulans per vasa nulla ibidem deponit inquinamenta, naturalem humorum temperiem nec mutat, nec turbat, sed potius motum facile excedentem moderatur ac temperat, præprimis si frigide potatur. Nam aqua excaldata, partibus irrorandis affusa, celeri suarum particularum motu eas subito iterum derelinquit, ut debitum Siti solamen adferri, promtissimaque refocillatio fieri nequeat. Hinc Siti placandæ ex amussi non correspondet, utpote quae & sufficientem partium madefactionem, earumque ob calorem paululum auctum aliqualem refrigerationem exposcit. Largiori vero copia, & longa usurpatione adhibita, dissolvit, laxat, & nimis debiles reddit fibras nostri corporis, tonum vasorum ac viscerum labefactat, ut ob deficiens robur, in omnibus functionibus peragendis tarditas quædam & interpellatio observetur. Priori tamen usui corporis commotio adjungi & associari debet, ut aqua tardioris transitus in motu promoveatur, a stagnatione ac redundatione circa hypochondria præcaveatur, & ad cuncta corporis nostri organa ducatur. Sic salutarem in C. H. præstat effectum; humores fluxiles servat, excretiones promovet, vias patulas reddit, quæ conditio corporis basis sanitatis est; hæc enim conquiescit in humorum fluxilitate, debito illorum circulo, emunctoriis apertis, excretionibus legitimis.

Homines sub hac diæta viventes robustam corporis structuram acquirunt, conf. *Cl.* BOERHAAVE in *Libro supra citato p.* 428. & non tam obesi, quam potius quadrati evadunt; nec ex legitimo aquæ simplicis frigidæ usu, ullum incommodum C. H. supervenit, nisi quod aquæ potatores paulo edaciores sint illis, qui potibus magis alimentosis delectantur, quod & quotidiana experientia comprobat, & *Galenus* jam suo tempore notavit. Natura enim tanto pleniorem cibum appetit, quanto tenuior est potus, uti contrarium evenit in statu opposito. Antequam vero laudatus potus in victum cedit, qualitates ejus probe exploratas habeamus, & an purus & sincerus, vel arte emendandus, vel plane interdicendus sit sciamus, semper enim de solo, quod transfluit, multum participare videtur; & cum aquæ dentur, quæ assumtæ instar vini temulentiam faciunt, qualem speciem *Ovidius Lib.* xv. *Metamorph.* describit, & de ea sic canit:

————————— Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter turbat, quam si mera vina bibisset.

Quid utilius erit, quam ante assumtionem hujus indolem intellectam ac investigatam habere, quo sanitati tuendæ optime prospicitur & consulitur. Divus noster Senex illud ipsum a quolibet Medico requirit, ut, ubicunque locorum degat, ibidem aquarum facultates noscat, & in earum naturam inquirat, sic scribens *Lib. de. Aëre, Aquis & Locis: Quicunque artem medicam integre assequi velit, circa aquarum facultates cognoscendas negligentem se non exhibeat, quemadmodum enim gustu differunt, & pondere ac statione, sic quoque virtute aliæ aliis longe præstant, has, si quis ad urbem sibi incognitam perveniat, diligenter oportet perscrutari.* Naturalis ergo hæc simplex & vetusta potus species sola sufficit, qua Sitienti auxiliari, Sitis suborta emendari, & tota oeconomia humana in suo vigore firmari potest, ut summo jure *Cl.* WALDSCHMIDIUS in suis *Instit. Med. rational.* aquæ simplici inter omnia potulenta primum concesserit locum. Quippe si Majores

nostri

noſtri ſimplicem hunc vivendi modum retinuiſſent, nec ab eo tam enormiter deviaſſent, & plane diverſum a priori liquidum pro potu ordinario elegiſſent, innumeris forſan morbis & calamitatibus corpora noſtra carerent, & vivaciori, alacriori ac robuſtiori conſtitutione prædita eſſent.

Reliqua tamen potuum genera, longo temporis uſu & conſuetudine jam recepta, plane rejicere, ac aſſuetis his in totum prohibere velle, nimis rigoroſa, Naturæ vero minus conducibilis ordinatio ac præſcriptio eſſet. Cum Natura conſueta etſi deteriora melius ferat, quam inſueta etſi meliora; & juxta Poëtam:

Uſus longus mos eſt & meditatio crebra,
Hunc tandem aſſero, Naturam mortalibus eſſe,

ac a teneris aſſueſcere multum ſit, affirmante *Hippocrate*, *Libro de victu Acut.* verbis ſequentibus: *Multa vero his cognata, ex his qui ventri contingunt, itemque alia quis referre poſſit, quod facile quidem ferunt cibos, quibus adſueti ſunt, etiamſi natura non ſint boni; ſimiliter etiam potus. Ægre autem ferunt cibos, quibus adſueti non ſunt, etiamſi non ſint mali; ſimiliter etiam non potus. Nec omnes eadem bibere poſſe* idem teſtatur *Libro III. de morbis C.* XXIX. Hinc & tempori, & regioni, & ætati, & conſuetudini, & ſingulari hominis temperiei ſemper aliquid condonandum & concedendum eſt; ſaltem ne quid nimis fiat.

Omnes ab hominum ingeniis excogitatas potulentorum ſpecies recenſere velle, opus immenſum quidem, parum vero utilitatis eſſet. Frequentiſſimæ & uſitatiſſimæ Sitis fallendæ gratia adhibitæ, ſunt liquida a certis animalibus petita nec fermentata, lac ſcil. ejus ſerum, lac ebutyratum &c. quæ quam proxime ad naturam aquæ accedunt, nam ablatis partibus chyloſis & oleoſis, mera aquoſitas reſtat, & rite uſurpata Sitis optima erunt correctoria. Poſt hæc liquores vel ſola fermentatione, vel coctione & fermentatione ſimul parati; ad priores pertinent vina, ad poſteriores cereviſæ. Sed quanta non iterum in his, tam quoad modum præparandi, quam materiem ingrediendi, datur ac prehenditur va-

rietas; quidam enim tenues, aquosi, diluti existunt, alii oleosam, pinguem, generosam, ac in spirituascentiam elevatam partium texturam induerunt. Ut in ordinandis his magna sit adhibenda præcautio ac cautela, ne intempestivo usu corpori noceant, naturalemque ejus statum in præternaturalem vertant. Mutua observata proportio & æqualitas, inter subjectum recipiens, & objectum recipiendum, determinabunt, quinam sint seligendi, qua copia assumendi, & quomodo propinandi.

Qui otio vel vitæ sedentariæ sunt dediti, aut corpus debilioris habent constitutionis, optime sibi suadent, si quandoque, loco potus ordinarii, liquidum quoddam spiritibus ditatum, ad languidos humorum motus resuscitandos, moderata dosi assumant, quo sopita quasi Natura vigorata denuo redditur, & in officio suo stabilitur ac confirmatur. Infantes quorum corpora tenera, mollia & humida adhuc sunt, facilem admittunt fibrarum suarum distensionem, elongationem ac excrescentiam, hinc, ut ad justam ἀκμὴν sui incrementi perveniant, sub eo moderamine conservanda: ea vero, quæ ante statutum tempus fibras nimis rigescere, obdurescere ac ulteriori dilatationi resistere faciunt, quovis modo fugienda. Quare potulenta, quæ suo calore ac spirituascentia humida absumunt, dissipant, fibras stimulant & exsiccant, hac in ætate vix locum obtinebunt; blanda vero simul nutrientia, debito tamen humido constantia, summum usum præstabunt. Hoc forsan intuitu factum, ut *Plato*, *Libro II. de Legib.* infantibus & pueris omnem vini usum interdixerit, sic scribens: *Itaque lege sancimus, ut puer usque ad annum duodevigesimum vini usum prorsus ignoret.* Et *Hippocrates Sect. I. Aphor.* 16. pueris diætam humidam maxime suadet. Per priora enim ætas senilis præmature advocatur; per posteriora remoratur. Quo magis ætate crescunt, eo magis robur in corpore increscit, sensim assuescunt cibis solidioribus ingerendis, hinc requiritur potus priori dilutior, qui tamen parum vel nihil stimulat, ne restans corporis augmentatio impediatur, sed perfecte absolvatur, & vasorum numerus ætati huic conveniens

niens conſervetur. Corpora ad ἀκμὴν perventa virium augmentum adquirunt, actus & reactus partium intenduntur, motus humorum citatius peragitur, omnes actiones validiori ac fortiori exercitio perficiuntur, & effectus inde progeniti majores atque auctiores eſſe obſervantur. Hinc ad æqualem in C. H. temperiem conſervandam ac retinendam conveniunt, & Naturæ egregie proſunt, potus valde diluti exiſtentes, qui magis frenum, quam calcar corpori addunt. Et niſi ex perverſo quodam judicio, vel mala quadam conſuetudine aquæ uſus rejiciatur, hæc aſſumta mirificum adferet ſolamen. Increſcente Senio, fibræ magis arere, dureſcere ac coaleſcere incipiunt, vaſa rore madido irrigante exuuntur, exſucca redduntur; ob auctam in corpore ad vaſa reſiſtentiam majorem, motus & influxus humorum minuuntur, ſic totum corpus ſenſim emarceſcit, agilitatem remittit, calor fit debilior, vires ac robur attenuantur, decreſcunt. Quare convenientiſſimus Senum potus erit, qui ſegnes motus corporis reviviſcit, vappeſcentes humores novis ſpiritibus ditat, ut agiliores, & ad motum ſuſcipiendum promtiores fiant; unde *Plato* loco ſupra citato ait: *Deum vinum hominibus quaſi auxiliare adverſus ſenectutis auſteritatem pharmacum largitum eſſe, ut rejuveneſcere videantur*; & vere dicitur, vinum lac Senum conſtituere. Quod differentem Temperamentorum conſtitutionem attinet, Calidis, Siccis, Bilioſis, Sanguineis, Melancholicis magis proſunt liquida aquoſa, humectantia, refrigerantia, quam potus pingues, fermentati, exaltati, in motum & calorem majorem vaſa & humores ſtimulantes ac redigentes; qui tamen Frigidis, Humidis, Phlegmaticis ſuo tempore conveniunt, & ſimul remedii loco inſerviunt. Sub Climate calidiori potus ſimplices, tenues, diluti ſaluberrimi ſunt; ſub frigidiori, nutrientes & calorem corporis conſervantes tutius concedi ac adhiberi poſſunt. Tempora anni quo calidiora & ſicciora, eo magis aquoſa commendanda; quo frigidiora & humidiora, liquida ſpiritibus turgida melius feruntur, nec opportune propinata a Natura reſpuuntur.

Actus vero applicationis ac assumtionis potus electi, ea legum observantia dirigatur, ut nec impetuose, nec nimis confertim faucibus sitientis, ac liquidum appetentis infundatur ac ingeratur, ne vel mole sua ac pondere ventriculum aggravet, præter modum distendat, ac in functionis suæ exercitio turbet; vel subitanea quadam inducta ac excitata mutatione, alteratione que partium C. H. certa qualitate præditarum, in aliam ab hac plane discrepantem, innumeris oboriundis morbis ansa detur, morsque inopina adducatur; sed potius paulatim ac sæpius bibatur, & eo ordine a Natura efflagitata copia corpori porrigatur. Quæ major minorve jam erit, pro diversa constitutione conditionum causarum p. 20. indicatarum. Si enim status ibidem descriptus occurrat, largiori potus dosi opus est; si contrarius eveniat, minor sufficere potest; vel liquidi, pro abigenda, supprimenda ac restinguenda Siti assumti, prout magis ad naturam aquæ simplicis frigidæ accedit, vel ab ea recedit; prioris ordinis effectum expeditiorem, posteriori præstabit ac exseret.

Qui celerem ac repentinam Sitis obreptionem a corpore depellere contendit, ut actionum quarumcunque semel susceptarum exercitium, sine ejus subitaneo superventu, longiore temporis cursu continuare, & diutius protendere possit, liquida naturalia, ad oris & faucium cava humectanda advecta, sedulo conservet, nec intempestiva exspuitione projiciat, sed utilissimos hos C. H. humores deglutiat, ut, nova facta circulatione, loca hæc iterum alluere ac reficere queant. Sic enim ductu Naturæ vehimur, & exemplis aliorum animalium docemur. Nam bruta, licet demisso incedant capite, humorem ad os & fauces allatum nunquam rejiciunt, sed potius deglutiunt. Et infantes eum non exscreant, verum nobile hoc liquidum intra corpus suum retinent. Præterea partium C. H. commotiones, actu suo notabile dispendium liquidorum madefacientium invehentes, eo sub corporis habitu Sitim suscipiendo jam proximo, nunquam instituantur; sed assumtis eduliis, jusculis, vel decoctis mollibus, tenuibus, humidis, aquosis, facile meabilibus sic præpare-

paretur, ut humida irrigantia, reficientia præsto ac præsentia sint, quæ desiderium potus commode a corpore arcere possunt. Si sub ipso harum exercitationum actu, ea ori indantur & manducentur, quæ & blande humorem salivalem alliciunt, & citam dissipationem impediunt, qualia v. gr. sunt: arborum folia viridescentia, rotulæ leniter apophlegmatizantes & simul refrigerantes, v. gr. ex succo berberum confectæ; vel in ore teneatur ac circumvolvatur globulus quidam plumbeus, aut frustulum crystalli montanæ, Sitis maximam sui retardationem capere potest. *Os* tandem *claudere*, *tacere*, *auram frigidam introducere*, ut Hippocraticum consilium *Lib. VI. Sect. III. Popular.* traditum ac commendatum, *multum ad non sitire faciunt.*

TANTUM.

CHRISTIANUS CRAMERUS, J.C.

Fratri suo Carissimo

GUILIELMO CRAMERO,

Medicinæ Doctorando

S. P. D.

C*um Litteræ Tuæ*, Frater Carissime, *nuper gratum mihi adferrent nuntium, Te Doctoris Medicinæ honoribus mox, mox augendum esse, inter varias de Te cogitationes, mente mea, singulares fortunæ Tuæ vicissitudines admirante, ad primam usque Tuam longius respiciebam infantiam. Recordabar namque diei natalis Tui, qui, discrepante fortuna, Tibi initium, Genetrici vero Tuæ, inevitabili necessitatis lege, finem vivendi adtulit: recordabar insuper defuncti Parentis nostri, ex cujus funere inopinato, & vulnus grave, & aliquandiu confusum studiorum Tuorum impedimentum adolescens adhuc tunc temporis retulisti: recordabar etiam tumulo jam obruti Fratris natu majoris nostri, quondam Ecclesiæ Schiffenburgensis curam gerentis, quem Tibi inter exteros tunc jam degenti, studiorum subsidia procuraturum, pollicebaris,*

baris, & ita recordabar illius, ut simul me solarer, exstincto illo, Te adhuc gloriæ paternæ superstitem esse. Animum meum in his, multisque aliis expendendis defixum, mira providentiæ Divinæ occupabat veneratio: intelligebam quippe ex firmissimo illo, quod Tuum mihi statuebat exemplum, documento, fata nostra non cæca & improvida ferri, sed Deum circumspectum sapientemque moderatorem, cunctis rebus, omnique fortunæ nostræ adesse. Uti jam Deum semper rerum Tuarum diligentem rectorem, Frater Carissime, *expertus es, ita precor, ut, favente Deo Optimo, ulterius quæ suscipis, quæque suscipies, prospere optateque Tibi eveniant. Dabantur Regiomonti Borussorum, Idibus Septembris,* A. O. R. CIƆIƆCCXXIII.